

КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА ТА РОЗВИТОК РОЗУМІННЯ ПРАВА НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ

Із часу появи у національній правовій системі інституту конституційної скарги у правничому середовищі активно обговорюється його недієвість у контексті здійснення права на судовий захист та наголошується на необхідності ефективного поновлення прав особи після успішного використання нею зазначеного інституту [1].

Разом із тим доцільно з'ясувати проблематику забезпечення конституційного права на судовий захист завдяки інституту конституційної скарги з точки зору розвитку розуміння цього права у конституційно-правовому вимірі.

Формулювання гарантій судового захисту особи у взаємовідносинах із публічною владою відтворене у вигляді суб'єктивного права у частині другій статті 55 Конституції України, за якою кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [2]. Таке формулювання засвідчує особливість вказаної конституційної норми.

Конституційний Суд України (далі – Суд) при розгляді справ за конституційними скаргами сформулював свої юридичні позиції щодо вимоги посиленого судового захисту особи від свавілля суб'єктів владних повноважень.

Рішенням Суду (Другий сенат) від 15 травня 2019 року № 2-р(II)/2019 визнано неконституційними законодавчі положення щодо обов'язкового авансування початку примусового виконання судового рішення особою, на користь якої ухвалене це рішення. Суд розвинув свою юридичну позицію щодо розуміння конституційного права на судовий захист, включивши до цього права позитивний обов'язок держави щодо забезпечення виконання судового рішення, який полягає не лише у впровадженні ефективних систем виконання судових рішень, а й у забезпеченні функціонування цих систем у такий спосіб, щоб доступ до них мала кожна особа, на користь якої ухвалене обов'язкове

судове рішення, у разі, якщо це рішення не виконується, у тому числі державним органом [3].

Рішенням Суду (Другий сенат) від 17 червня 2020 року № 4-р(П)/2020 визнано неконституційними кримінально-процесуальні положення в частині заборони оскарження ухвали слідчого судді за результатами розгляду скарги на бездіяльність слідчого, прокурора, яка полягає у невнесенні відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань після отримання заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення, оскільки ці положення є обмеженням конституційного права на судовий захист стосовно гарантій на апеляційний перегляд справи. Як вбачається з цього рішення, Суд фактично визнав апеляційний перегляд зазначеного процесуального питання складовою конституційного права на судовий захист, наголосивши, що право на судовий захист як гарантія захисту та поновлення системи прав і свобод особливо проявляється у разі, коли доступ до суду для особи унеможливується бездіяльністю органів державної влади; а недостатність судових гарантій від свавілля у питанні початку кримінального провадження перешкоджає захисту порушених прав людини, зокрема внаслідок унеможливлення судового захисту, передбаченого частинами першою, другою статті 55 Конституції України [4].

У Рішенні Суду (Другий сенат) від 24 червня 2020 року № 6-р(П)/2020 визнано неконституційним окреме законодавче положення, що унеможливило доступ до суду певної категорії осіб щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності Національного банку України, його посадових та службових осіб. Суд у цьому рішенні поглибив свої юридичні позиції щодо розуміння приписів частини другої статті 55 Конституції України, визнавши, що складовим елементом конституційного принципу верховенства права є доступ особи до суду з метою здійснення судового контролю щодо законності та правомірності усіх рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, оскільки в результаті такої діяльності публічної влади можливе свавільне втручання у права, свободи будь-якої фізичної чи юридичної особи [5].

Таким чином, завдяки інституту конституційної скарги відбулася еволюція у розумінні конституційного права на судовий захист крізь призму утвердження принципів верховенства права, пріоритетності прав людини, зміцнення меж реалізації цього права та наповнення його сутності в аспекті визнання примату судового захисту кожної особи від

свавілля суб'єктів владних повноважень. Зазначене закладає людиноцентриське осмислення права на судовий захист та загалом сприяє розвитку конституційної доктрини прав людини, що є фундаментом для забезпечення усіх прав і свобод особи на рівнях правотворчої та правозастосовної діяльності. З огляду на це право на конституційну скаргу можна розглядати як рушійний елемент у механізмі реалізації конституційного права на судовий захист у розумінні статті 55 Конституції України.

Використана література:

1. Єзеров А. А. Конституційна скарга і виключні обставини для перегляду справ / Судово юридична газета. [Електронний ресурс]. <https://sud.ua/ru/news/blog/153161-konstitutsiyna-skarga-i-viklyuchniobstavini-dlya-pereglyadu-sprav>.

2. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст. 141.

3. Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою Хліпальської Віри Василівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 26 Закону України «Про виконавче провадження» (щодо забезпечення державою виконання судового рішення) від 15 травня 2019 року №2-р(П)/2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ccu.gov.ua/docs/2716>.

4. Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою Плескача В'ячеслава Юрійовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень частини третьої статті 307, частини третьої статті 309 Кримінального процесуального кодексу України від 17 червня 2020 року №4-р(П)/2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ccu.gov.ua/docs/3131>.

5. Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційними скаргами Карякіна Едуарда Сергійовича, товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий дім “Еко-вугілля України”» щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини першої статті 79 Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 24 червня 2020 року №6-р(П)/2020. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ccu.gov.ua/docs/3139>.